

Ročník: 101 | číslo: 24 | 13. června 2021 | Cena: 15 Kč

Český zápas

Týdeník Církve československé husitské

Téma:

Biblická země Izrael

EDITORIAL

„Kdyby měla být středem zájmu dějinná (ověřitelná) pravda, dějiny starověkého Izraele by byly nejen velmi krátké (napsané asi tak na deset stran), ale byly by také naprosto nudné.“

norský teolog Hans Barstad

Izrael, svatá země, země zaslíbená - takto a mnoha dalšími jmény je označován stát, jehož dějiny jsou nedmyslitelně, zvláštním způsobem, spjaty s posvátnými texty. V ostrém kontrastu k nepatrné rozloze území sahají biblické příběhy protkané životními zápasy, dramaty, ale i nesmírnou moudrostí svých vypravěčů až k samému úsvitu historie člověka.

A v nepoměru k nepatrné zemičce vystupuje i fakt, že její obyvatelé ovlivnili tím či oním způsobem dějiny celého světa.

Překročíme tedy Jordán, „řeku všech nadějí“, a vydejme se v tomto čísle na místa, kam směřují každoročně kroky milionů nejen křesťanských poutníků, a podívejme se na ně očima našich autorů - biblistů, teologů, ale i třeba těch, kdo je navštěvují s rýčem v ruce. A nemějte obavy, jejich přístup nikterak nepodkopává základy naší víry. Klade otázky, a to je jistě nanejvýš potřebné a správné. Stejný odvážný a poctivý přístup nám předali otcové naší církve. Dodnes je velkou výzvou... **KB**

Týdeník Církve československé husitské.

Vydává: Ústřední rada

Církve československé husitské,
Wuchterlova 5, 160 00 Praha 6.

Vedoucí redaktorka: ThDr. Klára Břeňová,
redaktoři: Mgr. Josefina Hudcová,
Mgr. Ervín Kukuczka, Milan Udržal, grafik.
Šéfredaktorka Cesty:

Mgr. Jana Krajčířiková.

Tel. redakce: 220 398 107;

e-mail: cesky.zapas@ccsh.cz

Tisk: Grafotechna plus.

Distribuce a reklamace:

ADLEX, spol. s r. o., Xaveriova 1888/45,
Praha 5 150 00

Redakce si vyhrazuje právo na úpravy
a krácení příspěvků.

Předplatné: Mgr. Dagmar Pišová,

tel.: 220 398 117,

e-mail: prodejna.blahoslav@ccsh.cz

ZE ŽIVOTA CÍRKVE

Na sv. Ducha v Bruntále

Tak se zdá, že, chvála Bohu, už pandemie koronaviru povoluje své sevření. I cestovat se dá volněji, a tak jsme se s rodinou po dlouhé době vypravili za hranice všedních dnů – do Jeseníků. Dobrá příležitost prožít neděli, nadto Boží Hod svatodušní, s místní husitskou obcí. Ta bruntálská vznikla jako mnohé jiné na původně německojazyčném území až po druhé světové válce, v roce 1948. Po vysídlených Němcích zůstal na jižním okraji středu města evangelický kostel postavený podle projektu městského architekta Herrmana Grunnera v letech 1883-87. Mohutná novogotická stavba s novorománskými prvky s vysokou věží v exponované poloze u Kobylího rybníka je výraznou dominantou města, o kterou se zdejší husité pečlivě starají, i když velký kostel pro ně je (a asi vždy byl) naddimenzovaný. Však i na svatodušní svátky stačila k bohoslužbám, jež sloužil bratr farář Alfréd Heger z Krnova, zimní modlitebna v předsádku kostela (v chladném horském jaru ovšem příjemná). Ale s tím se místní jen tak nespokojí. Jak se pak ukázalo v rozhovoru, chystali se právě na nadcházející Noc kostelů (jako jediní ve městě) a už se těšili na bohoslužby ve velkém sále s krásným dřevěným krovem a předloni rekonstruovanými varhanami. Tak ať se vám s pomocí Boží daří, milí Bruntálští.

Marcel Sladkowski

ANKETA

Milí čtenáři, následující řádky přináší odpovědi respondentů z naší církve na anketní otázky týkající se osobnosti patriarchy i vize dalšího směřování církve.

- 1) *Koho byste rádi viděli ve funkci příštího patriarchy, jaké je dle vás zásadní kritérium pro vykonávání této služby?*
- 2) *Do jaké míry ovlivňuje a jak by měla ovlivňovat osobnost patriarchy podobu církve své doby?*
- 3) *Na jaká témata by se církev obecně měla v budoucnu zaměřit?*

1) Na lidské rovině musí mít upřímně rád lidi a být sám k sobě poctivý. Profesionálně musí být znalý skutečné situace v církvi a snažit se ji ovlivňovat způsobem milosrdného Samaritána.

A konečně musí následovat Ježíše i v jeho odvaze a kritičnosti.

2) To má dvě roviny. Na jedné straně může ovlivňovat okolní společnost osobnost patriarchy jako taková. Jak sám sebe prezentuje, k čemu se vyjadřuje, jaký je, jak přemýšlí. To je velmi citlivé PR. Osobní postoje patriarchy musí dobře číst situaci ve společnosti, aby církev neohrožoval, nýbrž ochraňoval. Dobrá učebnice na toto téma je třeba kniha J. Hrdličky o Miroslavu Novákovi. A na straně druhé, jak je vnímána samotná funkce patriarchy

jím samotným a společností. Otázka doby je, zda CČSH patriarchy funkci ještě vůbec potřebuje, ale důležitější je, jak funkci vnímá sám její vykonavatel. Pokud ji vnímá s titulu hierarchické autority, církev nebude fungovat. Pokud jako služebník církve a Krista, pak to má smysl a i společnost jej pak zhodnotí kladně. Podívejte se na papeže Františka, ten netrpí mitrózou, ale slouží lidem. A ano, veřejnost hodnotí církve podle jejich osobností, podle činů. Myslím, že nevěřící veřejnost chápe instituci církve kompletně – patriarcha, Bůh, Kristus, biskup, modlitba, církev, dogmata, kostely, morálka, je to vše v jednom pytlí, který se může kdykoli protrhnout nějakým skandálem. Pověst se zkazí rychle, náprava trvá dlouho.

3) CČSH potřebuje překonat svůj vlastní stín minulosti. To není jen otázkou úpravy církevních řádů, k tomu by měl patriarcha svolat řádný sněm. Je to možná ještě více otázka spirituality. Žijeme v době, která

útočí na zavedené formy i obsahy zbožnosti, v době zmatení hodnot a cílů společnosti, kterou uchvátili noví herodové. Žijeme v době paradigmatické změny, církev je v misijní situaci a vlastně začíná téměř od nuly. Je třeba si to přiznat. Změnou spirituality nemyslím reformu kultu či liturgie, nebo nějaké spory o kolárky nebo uctívání panenky Marie, o barvu štol nebo talárů. Nemyslím tím dokonce ani změnu teologickou. Nic z toho není podstatné. Myslím, že i Farský by se dnes zamýšlel nad stejnými procesy jako před sto lety, ale v jiné situaci. Viděl by, že dnešní přetechnizovaný svět zmanipulovaný a zničený informační válkou potřebuje terapeutickou církev, lidi, kteří mají v duši chrám a srdce na dlani. Svět zoufale potřebuje nápravu věcí lidských, jak by řekl Komenský. Potřebuje lidi, kteří nebudou dokola omílat dogmatické fráze církevní hantýrkou, ale potřebuje soucitné a sebevědomé jedince, kteří svou oddaností Kristu obdrželi dar rozeznat pravdu, pečovat o duše a předávat perly ze své duchovní zkušenosti. Je třeba se ponořit na hlubinu, jinak tady ničeho nedokážeme a církev bude zbytečná.

Tomáš Procházka

1) Jedno z hlavních by měl být zájem o rozvoj církve včetně povědomí o ní ve společnosti. Měl by také umět pracovat s médii, aby povědomí o naší církvi rostlo a naši členové

měli opět ten krásný pocit, že jsou církev národní.

2) Do značné, neboť patriarcha je hlava naší církve, a tudíž má vliv i to, jak vystupuje a jak církev i sebe prezentuje. Neříkám, že má o něm každý vědět, jako by byl papežem, ale určitě to nemusí zůstat pouze v řadách církve.

Tudíž by nás měl umět prezentovat. V Americe si sbory vybírají své duchovní podle charismatu, a zdá se, že to funguje.

3) Prosazení mladých, ekumena či mezi konfesní spolupráce, misiologie – nenucená. Jak pracovat společně na růstu církve. Práce s dětmi by také měla být pro nás prioritou, i děti jsou členy našich sborů, ale jak mají vydržet celou bohos-

lužbu, proto bychom měli věnovat i nějaký čas jim. Nenuťme je vydržet ji celou, ale ukažme jim, že s nimi počítáme ☺

Dan Voděnka

1) Mít rád Pána Boha a mít rád lidi. A pak jistě musí být člověk k této službě (jako ke každé jiné) povolán.

2) Patriarcha se asi objevuje častěji v celostátních médiích než jiní

představitelé církve, takže to určitě ovlivňuje vnímání společnosti, která tato média sleduje. Ale na jednotlivých místech, kde sloužíme a žijeme, tam je vnímání okolní společnosti hlavně na nás. Kdybych použil sportovní terminologii, pak patriarcha není jen reprezentant, ale kapitán týmu a jeho autorita a charakter se projeví možná více ve chvílích, kdy se nedaří a kdy je potřeba tým podržet. A jak z Bible víme, nejvíc stejně záleží na tom, jak nás vidí ten, který hledí k srdci.

3) Jestliže jako svůj úkol stále vidíme naplnit současné snažení mravní a poznání vědecké Duchem Kristovým, pak tím nejdůležitějším je, abychom byli sami otevřeni tomuto Duchu a on nás jistě povede ve všech těch tématech, která přináší dnešek i která přinese budoucnost. Z těch velkých témat, která se nás už teď dotýkají, to bude jistě změna klimatu a s ní spojené výzvy. Ta témata si nemusíme vymýšlet, ona si nás najdou. Důležitější je a bude, abychom se v nich osvědčili jako následov-

níci Ježíše Krista, který popohání naši lásku za její hranice, abychom se pohнули od starostí o sebe k většímu zájmu o druhé. Tady si vypůjčím citát G. Theissen: „I cizinec je tvůj bližní, máš mu pomáhat. I hříšník je tvůj bližní, máš mu odpouštět. I nepřítel je tvůj bližní, máš ho milovat.“

Štěpán Klásek

1) Patriarcha by měl být rozhodně úspěšný farář (farářka), jehož náboženská obec zaznamenala za jeho působení nesporný rozvoj. Měl by být v každém případě bezúhonný,

což v tomto případě znamená nejen trestní bezúhonnost, jež se běžně vyžaduje od každého vedoucího pracovníka, ale i bezúhonnost morální.

2) Myslím, že když bude patriarcha splňovat výše zmíněné nároky, bude to veřejnému mínění, uvyklému nízkému standardu v politice, stačit. To je to, co společnost u církevních představitelů očekává a posuzuje ještě přísněji než u politiků. To, zda bude patriarcha malý kulatý nebo vychrtlý dlouhán je pro obraz církve už méně důležité.

3) Církev by se měla zaměřit na tradiční oblasti, jimž se církev věnuje. Zdravotnictví, sociální práce, výchova a vzdělávání. Tedy nic nového. Jen se přitom vyvarovat možných skandálů a pohoršení, ale to patriarcha asi neohlídá.

Michal Kotrba

Kalendář Blahoslav 2022

Na stránkách kalendáře Blahoslav, který oslavuje v roce 2022 sté výročí svého vydávání, se opět potkáte s řadou zajímavých textů rozmanitých žánrů. Jako jedno z nosných témat bylo zvoleno téma odpuštění, které nám zejména leželo na srdci, a víme, že i řada čtenářů tuto hodnotu považuje v životě za klíčovou. Kromě zmíněného tématu autoři poskytli příspěvky, z nichž vyzařuje naděje, hodnota v dnešní době obzvláště potřebná. Stabilní hodnoty rámce církevně historického pro kalendář 2022 poskytli opět naši akademici. Nechybí ani svědectví teologů i laiků o životě naší církve a společnosti, a to formou vzpomínek, rozhovorů, vyprávění, esejí, fejetonů a povídek vážných, romantických i humorně laděných. Předkládané příběhy dojmou či pobaví, připomenou vlastní dětství, mládí i různé zlomové životní etapy. Každý měsíc uvozují ukázky z hluboce křesťanských básní českých klasiků. Nadějí a lásku nám daruje poezie básniček a básníků z naší církve i z řad členů a sympatizantů Dialogu na cestě. Věříme, že získáte mnohé originální podněty k zamyšlení nad smyslem víry, nad cestou naší církve.

Olga Nytrová a Václav Strachota

NAD PÍSMEM

Samočinný růst

Mk 4,26-34

S královstvím Božím je to tak, jako když člověk vhodí semeno do země; ať spí či bdí, v noci i ve dne, semeno vzchází a roste, on ani neví jak. Mk 4,26-27

V souvislosti s elektronickou registrací k očkování se mnozí setkali s automatickou odpovědí, e-mailem nebo textovou zprávou, na kterou nelze reagovat, ptát se či odpovídat, protože je generována automaticky. Od „roboty“, který nám zaslal kód či datum, se víc nedozvíme a o ničem ho nepřesvědčíme ani za použití všech dostupných asertivních metod. Prostě to nejde. Výhodou ale je, že pracuje pořád, dvacet čtyři hodin denně, sedm dní v týdnu. Můžeme se registrovat v půl čtvrté ráno a automatická odpověď dorazí stejně svižně jako v kteroukoli jinou denní dobu.

V tom je zdánlivá podoba umělé inteligence s Božím královstvím, které Ježíš přirovnává k samočinně rostoucímu semeni. Ať člověk spí či bdí, ve dne nebo v noci, semeno vzchází a roste a on ani neví jak. Země plodí sama od sebe, do slova automaticky.

Země automaticky plodí, semeno automaticky roste... zní to jako rajská hudba. A není vlastně takové „automatické blaho“ samou podstatou ráje, a tedy Božího království? Není snad pravdou, že v ráji se chléb ani jiná potravina nedobývá v potu tváře, protože kam oko dohlédne, roste bujně stromoví s plody lákavými k jídlu? Stačí jen utrhnout a ochutnat. A právě tak stačí jen počkat než obilí dozraje, a hospodář se ani kdo-víjak nenamáhá se sklízní. Jen pošle srp,

který automaticky požne zralé klasy. Pokud by takové automatické procesy byly tím, co nás přibližuje k Božímu království, měli bychom dobře našlápnuto. Automatické pračky, světlo, automatické schody, automatické zavírání dveří. Stačí přidat už jen automatickou slušnost, automatickou poctivost, pracovitost, laskavost, a samozřejmě automatickou víru.

Jak by bylo na světě krásně, kdyby to všechno fungovalo automaticky. Všichni bychom se na sebe automaticky usmívali a byli automaticky šťastní. Nebo snad ne? Znamená snad Ježíšovo podobenství o samočinně rostoucím semeni něco jiného? Prof. Heller vidí na pozadí řeckého slova automatos hebrejský pojem, který se vyskytuje např. v Lv 25,5 a týká se sedmého léta odpočinutí. Milostivé léto bylo připomínkou rajského stavu a zároveň předjímáním budoucího mesiášského věku, kdy se tento rajský stav opět navrátí. V tomto roce Izraelci neměli orat ani sít a živit se měli jen z toho, co se samo od sebe zrodí. Byli vlastně odkázáni na to, co vyrostе bez jejich zásahu a přičinění.

Tedy žádné automaticky vygenerované blaho a štěstí. Spíš jeden velký otazník nad budoucností, kterou nemáme ve svých rukou a nemůžeme ji ovlivnit. Bible nazývá takový rok rokem milostivým. Je to rok, který určil Bůh pro sebe a pro člověka, jako sedmý den odpočinutí. Aby nás vysvobodil od automatického spoléhání na své vlastní schopnosti a na chod světa podle našich pravidel. A my žili jen z víry, a ne z toho, co vidíme (2 K 5,7).

Samočinný růst není automatickým procesem, ale projevem působení Boží milosti, která je přítomná u zrodu života na zemi a celého stvoření. Bůh vdechuje život každé živé duši a stále tvoří něco nového. Buduje Boží království krůček po krůčku. Den za dnem. Nemůžeme však vidět, jak roste, stejně jako nevidíme, jak klíčí semeno v zemi.

Ježíš přirovnává Boží království k zrnku hořčice, které je ze všech nejmenší, ale vyrostе z něho mohutná rostlina. Boží skryté působení, které vypadá tajemně, je vlastně projevem skromnosti.

Ani skromní lidé nejsou příliš vidět. Ale zanechávají po sobě pole osetá Božím slovem a bohatou úrodou.

Velkolepé dílo Boží spásy začíná velmi skromně. Všimějme si tedy drobností a věnujme se třeba i nenápadné službě. Pak snad ani nás Bůh nepřehlédne, až bude vybírat ratolest a snítku, kterou by vysadil ve svém království.

Eva Buttová

3. NEDĚLE PO SVATÉM DUCHU

Hospodine, slyš můj hlas, když volám. Neodvrhuj mě a neopouštěj, Bože, moje spásu. (Žalm 27,7.9)

První čtení: Ezechiel 17,22-24

Tužby pro dobu po Duchu svatém (I):

2. Abychom růstu Božího slova nebránili a vládě Kristově se poddávali, modleme se k Hospodinu.

3. Abychom všechno, co je nám duchovně prospěšné, navzájem s bratrskou láskou sdíleli, modleme se k Hospodinu.

Modlitba před čtením ze sv. Písem:

Panovníku Hospodine, udržuj společenství své církve v pevné víře a lásce, abychom zvěstovali tvou pravdu a sloužili tvé spravedlnosti! Osviť nás, Bože, svým svatým Duchem, ať slyšíme slova Ježíše Krista, našeho Pána. Amen.

Druhé čtení: 2. Korintským 5,6-10.14-17

Evangelium: Marek 4,26-34

Verše k obětování: Žalm 16,7-8

Verš k požehnání: Žalm 27,4

Modlitba k požehnání:

Panovníku Hospodine, děkujeme ti za spásu, kterou jsi nám daroval ve svém Synu. Veď nás Duchem svatým, abychom tě chválili svými rty i celým svým životem! Prosíme o to ve jménu Ježíše Krista, našeho Pána. Amen.

Vhodné písně: 113, 114, 163, 45, 175, 171

Laskavý a milosrdný Bože, děkujeme za hřejivé paprsky slunce i za to, že se můžeme uchýlit pod ochranu stromoví.

Pamatuješ na všechny tvory, i ty nejmenší a nejnepatrnější.

Z tvé milosti vše ožívá, roste a vzkvétá. Tvé slovo uzdravuje, oživuje a zachraňuje.

Dej, ať je přijímáme a rozdáváme s pokorou a důvěrou, že stačí jediné tvé slovo a také naše duše bude zachráněna. Amen.

Qasr al-Jahúd

Většina poutníků již navštívila Jardenit v Galileji, které je spojeno s křtem Krista a je vyhledávaným poutním místem. Existuje ale ještě další místo, o kterém se říká, že zde byl Ježíš pokřtěn: až pojedete příště do Izraele, nezapomeňte navštívit i Qasr al-Jahúd. Vzhledem k tomu, že leží v Judské poušti, dle evangelií by bylo více pravděpodobné, že to bylo zde. Název pochází od nedalekého kláštera, který byl na tomto místě postaven ve 4. století a později byl několikrát zničen a znovu vybudován. Oblast byla v roce 1967 uzavřena; v 80. letech byl zpřístupněn pouze úzký koridor, kterým mohli místo navštěvovat předem objednané skupiny věřících. Po odminování okolního území bylo místo v roce 2011 zcela zpřístupněno veřejnosti.

Na místo se dostanete po silnici č. 90 na Bejt Še'an, po sedmi kilometrech odbočíte doprava k jordánské hranici. Cesta vede

vojenským pásmem, ale je již dobře upravená a za chvíli se dostáváte na parkoviště, odkud vejdete do prostoru kolem křtícího místa.

Qasr al-Jahúd leží přímo na hranici s Jordánskem, kterou tvoří řeka Jordán. Jak jistě mnozí ví, řeka Jordán není velkou řekou, je to spíše malý potok asi tak tři metry široký. Dnes zde najdete, podobně jako v Jardenitu, informační centrum s obchodem, kde můžete koupit křtící roucha a pak pomalu sejít dolů k řece.

Zde jsou již upravené vstupy do vody. Zajímavé na tomto místě je, že se nacházíte doslova tváří v tvář jordánské straně, neboť z druhé strany je stejné poutní místo. Během deseti let zde vyrostlo na jordánské straně množství malých pravoslavných klášterů, jejichž kopule se blýskají v pouštím slunci.

Na každém břehu jsou vojáci, kteří toto místo hlídají. V Jordánu se můžete

pouze ponořit, pokud byste udělali dvě tempa, jste v Jordánsku a vojáci vás ihned vracejí zpátky. Přes řeku se můžete zdravít s poutníky, kteří sem přicházejí z opačné strany.

Místo se stalo již vyhledávaným a známým, jsou zde vybudovány prostory pro mše pod širým nebem, setkáte se s křesťany z mnoha zemí světa a různých denominací. Mnozí zde podstupují svůj první křest, jiní se ponořují na znamení obnovy křtu.

Místo je zvláštní nejen svojí hraniční polohou, ale i tím, že se opravdu nacházíte v poušti, takže si lze dobře vybavit obraz, který je popsán v evangeliu. Je to příběh o Janu Křtiteli, který v Judské poušti kázal a přicházely k němu zástupy dát se pokřtít. Mezi nimi přišel ke křtu i Kristus.

Až se tedy vypravíte do Izraele, určitě se sem vydejte, ponoření se na tomto místě do řeky Jordán přináší hluboký duchovní zážitek.

Eva Cudlínová
foto: Karel Cudlín

Den v Getsemanské zahradě

Když konečně nastala možnost vypravit se na vysněný zájezd do svaté země, byla jsem nesmírně šťastná. Zvolená cestovní kancelář nabízela schůdnější finanční podmínky než ostatní zprostředkovatelé cest do této jižní destinace a zimní termín byl pro nás „středoevropany“ ideální. Na přelomu února a března jsou teploty příjemné okolo dvaceti stupňů a člověk nemusí trpět letními vedry stoupajícími ke čtyřicítce. Ubytování jsme byli v Betlémě, v penzionu podnikavých palestinských křesťanů, s nimiž měly české výpravy již řadu let dobré zkušenosti.

Na konci jednoho z denních programů nám u večere průvodkyně prozradila, že zítřek bude věnován celodenní prohlídce mariánských kostelů. Věděla jsem, že au-

tobusem pojedeme kolem Getsemanské zahrady, a tak jsem se rozhodla, že namísto hromadné výpravy do většího počtu svatostánků raději strávím den v zahradě a jejím okolí. Lákala mne myšlenka nerušeného modlitebního usebrání a meditačního rozpoležení v místech, tak důležitých pro Ježíše. Tady se Spasitel obracel k Bohu Otci v pokorné a odevzdané modlitbě. Jsou tu více než dva tisíce let staré mohutné kmeny olivovníků, které ještě Krista pamatují.

Během cesty z Betléma do Jeruzaléma zpočátku přišlo. Nám, usazeným

v autobuse, to nevadilo. Všimli jsme si, že židovské obyvatelstvo chodí bez deštníků. „Považují tu dešť za pozeňání. Ti ostatní jsou turisté,“ vysvětlovala naše příjemná paní průvodkyně. Autobus mne vysadil u brány do svaté zahrady. Kvůli dešti, jenž se postupně měnil v příjemné mženi, tu nebyla „ani noha“. Míjela jsem obdivuhodné rozložité kmeny olivovníků

a zářivé žluté záhony s narcisy. Prožívala jsem fluidum posvátného místa, sílu a energii vanoucí ve svatém městě Jeruzalémě. Jako by dešť pozeňaně zastavil čas a všechno nejen očistil, ale také ztišil a zklidnil. Můj rozhled a meditační usebrání v průběhu dalších tří hodin prakticky nikdo nerušil. Jedinými dalšími návštěvníky byli dva mladí Japonci, kteří

Vzkříšenému

Východní branou přijdeš
na chránovou plošinu
branou spásy
sestoupíš na zemi
Nalezneš tady naše srdce
nejhlubším pláčem
je touha po Tobě
A tichým jásáním
že stojíš vedle mne
Vzkříšený

se krátce prošli zahradou. Využila jsem nečekané chvíle klidu a posadila se vedle skály, do níž je vytesána plastika plačícího Ježíše. Klečící Pán se tu modlí posledního večera ke svému Otci. Na chvíli mou myslí proběhl modlitební zápas Spasitele, který šeptal Žalm 22. Sevřelo se mi srdce úctou a lítostí, ale i vděkem. Přijímá kalich hořkosti a oddává se v plné pokoře a lásce do Boží vůle. Chce

zachránit lidstvo. Převzal veliký úkol milosti spasení.

Očima jsem vnímala úžasné dva tisíce let staré stromy, jejichž kmeny připomínaly vrásčité tváře lidí, prastarých dávných svědků, celá rozechvělá silou své představy. „Této půdy se dotýkaly jeho nohy,“ říkala jsem si v duchu na požehnaném biblickém poutním místě. Nedaleko pod korunami olivovníků se zde

kdysi úpěnlivě modlil ten, kdo jako zprvu dobrovolně obětovaný, potom Vzkříšený a spásu přinášející tu dnes stojí vedle mne. Setkávám se s ním v živé víře. On vnáší klid a věčnost do svatého města, města Božího požehnaní, Jeruzaléma, kam jednou na sklonku věků bude východní branou přicházet Spása.

Olga Nytrová

Raj - rozprávková krajina blahobytu?

Málokteré biblické slovo sa natol'ko vrylo do mysli ľudí – tak starovekých ako aj novovekých – ako slovo „raj“. Keď ho počujeme, vybaví sa nám priamo rozprávkový obraz záhrady s krásnymi stromami obalenými kvetmi a plodmi, medzi stromami rôzne druhy zvierat, ktoré žijú vo vzájomnom súlade. Tento obraz nikdy nestratil aktuálnosť. Keď chceme vyjadriť stav alebo miesto, kde nie je zlo, utrpenie ani smrť, keď hľadáme na niečo, čo nás uchvacuje a zakúšame v sebe pokoj, hovoríme, že sa cítime „ako v raji“, že zažívame „raj na zemi“.

Biblické texty

Hebrejské slovo pardēs (raj) je prevzaté zo starej iránciny a označuje záhradu obkolesenú stenou. Grécky výraz paradeisos prvý raz použil Xenofón a nazval tak záhrady perských kráľov. Septuaginta ním prekladá gan eden v Gn 2,8.

Hebr. pardēs sa vyskytuje v Neh 2,8 (kráľovská obora); Kaz 2,5 (záhrada); Pies 4,13 (sad). Nikde v **Starom zákone** sa nepoužíva v eschatologickom význame, ktorý sa rozvinul v židovskom myslení až neskôr. Slovo najprv označovalo prehistorickú dobu, neskôr sa jeho význam rozšíril aj na úvahy o sláve a šťastných časoch onej doby. Súviselo to s očakávaním krásnej mesiášskej budúcnosti. Tento budúci vek slávy bude mať takú podobu, ako záhrada Eden za dávných čias. Židia tiež verili, že raj existoval v ich časoch, ale v skrytosti. Na tomto mieste prebývali duše praotcov a ďalších vyvolených spravodlivých ľudí. Minulý, súčasný a budúci raj boli považované za totožné.

V **Novom zákone** sa slovo raj (gr. paradeisos) vyskytuje len na troch miestach (L 23,43; 2 Kor 12,3; Zj 2,7). Kontext ukazuje, že prevláda neskorší význam pojmu. U Lukáša používa Ježiš slovo pre miesto, kam idú duše hneď po smrti. Tento výraz je porovnateľný so skrytým rajom v neskoršom židovskom myslení. V Druhom liste Korinťanom (12,2-4) píše apoštol Pavol o tom, ako bol prenesený do raja, kde počul tajomné slová, ktoré človek nesmie vysloviť. V tomto prípade predstavuje raj „tretie nebo“ s jeho slávou, možno

rovnakou ako u Lukáša (L 23,43). V eschatologickom význame sa o raji hovorí len v Zjavení apoštola Jána. Tu Kristus sľubuje, že kto zvíťazí, tomu dá „jesť zo stromu života, ktorý je v Božom raji“ (Zj 2,7). Raj, ktorý je v súčasnosti ešte skrytý, odhalí svoju plnú slávu s koncom sveta. V posledných kapitolách Zjavenia apoštola Jána je často kladený dôraz na Božiu záhradu, ktorá sa bude nachádzať v budúcom svete, ktorý príde...

Miesto prvého človeka

Pojem Božej záhrady, raja, sa doteraz ne našiel v mytológiách národov v okolí Izraela. Vyskytuje sa len v sumerskej verzii eposu o Gilgamešovi („zem živých“ pri prameni rieky). V ugaritskej literatúre boh El sídli pri prameni dvoch riek... Predstava raja ako zavlazovanej a úrodnej oázy v stepi nás vedie do Babylonu.

Strom života (Gn 2,9) má mytologický pôvod. V epose o Gilgamešovi sa hovorí o rastline, ktorá dáva nesmrteľnosť (sumerská verzia z 3. tisícročia, babylonská zo začiatku 2. tisícročia). V babylonskom mýte o Adapovi (analogia s biblickým Adamom) sa nesmrteľnosť spája s požitím pokrmu nesmrteľnosti. Tiež v egyptskej mytológii sa vyskytuje rastlina, z ktorej pripravený nápoj dáva nesmrteľnosť bohom a ľuďom...

V mladšej správe o stvorení sveta, ktorá pochádza z kňazského dokumentu, sa nehovorí o raji. Naproti tomu v staršom jahvistickom podaní sa vyskytuje názorný opis: „Potom Pán, Boh, vysadil na vý-

chode v Edene raj a tam umiestnil človeka, ktorého utvoril. A Pán, Boh, dal vyrásť zo zeme stromom všetkých druhov, na pohľad krásnym a na jedenie chutným, i stromu života v strede raja a stromu poznania dobra a zla. Z Edenu vytekala rieka, ktorá mala zavlazovať raj, a rozdelovala sa odtiaľ a tvorila štyri toky... (Gn 2,8-15). Biblická správa má literárne mnoho vrstiev, bola zostavená zo staršieho a mladšieho podania. Opisovateľovi alebo redaktorovi, ktorý dal predhistórii konečnú úpravu, išlo zrejme o to, aby geograficky určil polohu raja. Aby dodal svojmu rozprávaniu hodnovernosť, sú menované rieky, krajiny, mestá a prírodné bohatstvo, ktoré dobre poznali čitatelia v čase, kedy text bol opisovaný a redakčne upravený.

Zázračná rajská záhrada s hojným porastom stromov je Boží dar človeku a obrazom Božej starostlivosti o človeka a jeho rozvoj, nie všeobecne, ale v konkrétnych podmienkach života na zemi. Ukazujú na to aj mená riek. Keď sa hovorí o „stromoch“ (Gn 2,9), myslí sa podľa židovskej tradície na vínnu révu alebo olivu. Až neskôr tým Gréci rozumeli figovníky a na západe jablone. Rajská záhrada je Božím darom človeku, ale zároveň aj úlohou pre človeka. Biblický dôraz spočíva na tom, že človeku bola daná príležitosť žiť „rajským“ životom v blízkosti svojho Stvoriteľa. Súčasne ukazuje aj na to, že dostal v raji za úlohu, „aby ho obrábal a strážil“. Tento krásny obraz bude pre človeka, ktorý každý deň zápasí o lepší zajtrajšok, povzbudivým výhľadom ku konečnému eschatologickému cieľu, ako ho videl starozákonný prorok Izaiáš (Iz 11,6-9), konštatuje bibliista Miloš Bič. Krása a plodnosť raja je výsledkom kooperácie ľudského úsilia s Božou stvoriteľskou činnosťou. Raj je to, čo človek vytvorí z Božieho daru. Keď sa však človek o túto záhradu nestará tak, ako to chcel Boh, môže sa táto krásna krajina stať púšťou. **Štefan Šrobár**

Objevování Prahy

4. Střešovice

Když se řekne Střešovice, mnozí Pražáci si možná vybaví hlavně Ústřední vojenskou nemocnici, která se zde nachází. V této čtvrti v Praze 6 toho ale můžete najít mnohem víc! Její asi největší část tvoří vilová čtvrť Ořechovka, inspirovaná anglickými vzory, vystavěná během první republiky pro státní úředníky. Když tudy člověk prochází, chvílemi si skutečně připadá jako na předměstí Londýna. Centrem Ořechovky je tzv. Ústřední budova, kde je řada obchodů, restaurace, ale bývala tu i knihovna, taneční sál a známé kino Ořechovka. V současné době budova prochází postupnou rekonstrukcí. Ve střešovické vozovně tramvajů můžete navštívit pěkné dopravní muzeum – pokud máte rádi staré tramvaje a autobusy, určitě si jeho návštěvu

nenechte ujít. Můžete se odtud historickou tramvají také projet centrem Prahy až do Stromovky. Pokud vás však staré tramvaje nelákají a raději se procházíte pěšky, vydejte se kolem pískovcových Střešovických skal na kopec, jemuž vévodí pěkný kostel sv. Norberta, a pátrejte po zbytcích Starých Střešovic a Střešoviček. Zachovaly se tu skutečně malebné dělnické domky, které jsou od roku 2003 městskou památkovou zónou. Asi nejhezčí je ulička Na Kocourkách (viz fotografie) a její okolí ve Střešovických v těsné blízkosti Břevnova. Odtud už to není daleko do Břevnovského kláštera s krásným parkem, kde se můžete občerstvit v místním pivovaru – nejstarším u nás.

JK

C E S T A

Stát Izrael

Při čtení Bible se dozvídáme o zemi zaslíbené, kterou Bůh přislíbil svému volenému lidu. Pro věřící Židy a křesťany je proto svatou zemí, kde se nacházejí nejsvětější místa obou náboženství. Protože však touto oblastí od nepaměti vedly nejdůležitější obchodní cesty, řada říší usilovala o to, aby spadala do jejich vlivu. Takže zde nejprve vládli Asyřané, potom Babylon, Peršané, Řekové, Římané... Od roku 1516 se země stala součástí Osmanské říše, což trvalo až do století 20.

Po první světové válce zde Společnost národů ustanovila tzv. britský mandát Palestina, protože židovský lid neměl žádný vlastní stát. A po druhé světové válce schválila Organizace spojených národů jeho rozdělení na dva státy – židovský a arabský. Na tomto území totiž žijí vedle sebe Židé a Arabové – Palestinci. Ovšem ani to nepřineslo této zemi klid. Od té doby zde proběhlo již několik dalších válek a násilné konflikty Izraele se sousedními státy trvají dodnes. I během letošního května jsme zaznamenali zprávy o dalších bojích. Stát Izrael již úspěšně uzavřel mírové dohody se svými sousedy Egyptem a Jordánskem, dohoda však zatím nebyla nalezena s Palestinci. Kéž by se to podařilo co nejdříve a oba zde žijící národy mohly konečně nalézt klid.

JK

M o d l i t b a

Pane Bože, prosíme tě o pomoc a požehnání pro izraelskou zem. Prosíme o to, aby zdejší obyvatelé, židé, křesťané i muslimové, mohli žít v pokoji a míru, aby jejich vůdci dokázali vyřešit mnoho let staré křivdy a ukončit vzájemné spory. Amen.

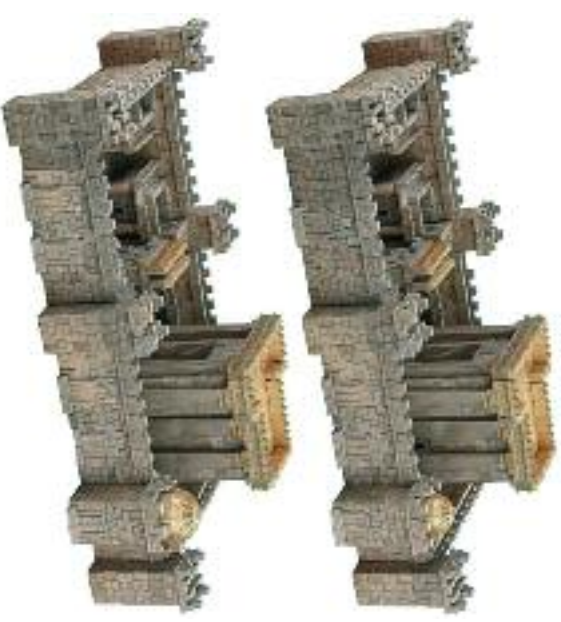
Na stráži

Dnes je konečně můj velký den! Na tu to chvíli se připravuji již několik měsíců. Dnes v noci budu poprvé hlídat Chrám! Protože pocházím z kmene Levi, jsem, stejně jako můj otec a jeho otec a tak dále až k Áronovi, Boží kněz. A to je pořádně zodpovědná služba. Však mi to doma neustále opakují už od útlého dětství: „Počkej, Izáku, až budeš knězem, to už tady nebudeš smět jen tak pobíhat jako ostatní kluci! Budeš se muset chovat důstojně – a nejen v Chrámu!“ Abyste tomu rozuměli, služba nám, kněžím, začíná už ve třinácti letech. Samozřejmě, že první roky jde hlavně o studium, ale už teď, když na skupinu, jejíž součástí je naše rodina, přijde řada, abychom týden sloužili v Chrámu, budu vykonávat některé úkoly – a jedním z nich je právě i noční hlídka, na kterou se teď chystám.

drav, může toho ospalce zbít prutem a dokonce mu i spálit vrchní šaty. To by mi táta dal! Ještě horší by však určitě byl výsměch ostatních. Ne, já dneska rozhodně usnout nehodlám. Dostal jsem za úkol střežit Dům velkého krbu, kde odpočívají kněží, kteří právě nemají službu. Je to největší budova chrámového nádvoří. Jmenuje se podle velkého ohně, který zde hoří dnem i nocí. Je to proto, že kněží se potřebují aspoň občas zahřát. Chodí totiž neustále bosí a to na ka-menném dláždění Chrámu pořádně studí. Taky se tu mohou posadit, což se na chrámovém nádvoří nesmí. Já tedy dnes budu hlídat bránu krbového domu, aby mě spolubratry, kteří právě nemají službu a mohou zde pěkně v teple spát, nikdo nerušil. Již jsem připravený, otec, který má dnes službu se mnou, ale bude hlídat jinou část Chrámu, mě zkontroloval a pochvalně pokyval hlavou. Jsem hrdý, že mi nemusel nic vytknout. Odcházíme na svá stanoviště. Stavím se před bránu a zahajuji svou úplně první službu krátkou modlitbou k Hospodinu. Když vše vykonám řádně! Nejsm si jistý, co si přeji víc – zda to, aby se nic zvláštního nestalo, nebo naopak, aby se přihodila nějaká nebezpečná

Soutěž o tři knihy

Najdete pět rozdílů mezi obrázky modelu Jeruzalémského chrámu? Pokud ano, neváhejte nám své řešení poslat do poloviny července na adresu jana.krajcirkova@csh.cz, abychom tři z vás mohli odměnit knižkou. Jména výherců otiiskneme v srpnovém čísle Cesty

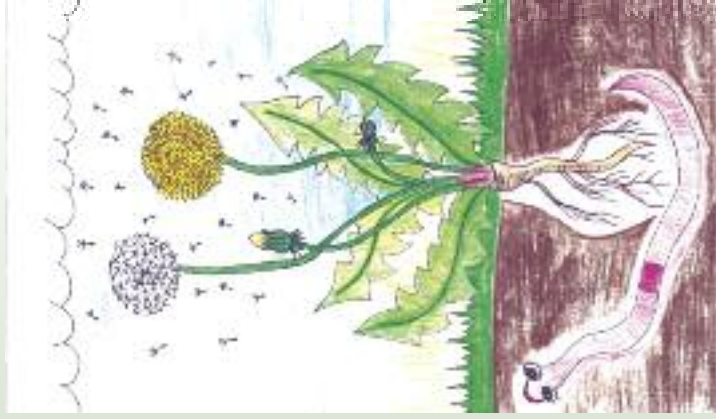

Blahopřejeme výhercům z dubnového čísla

(tajenka: Radost):
Valentýna Chytilová z Klada
a sourozenci Jindrovi z Příbrami

Neobyčejné rostliny

Ilustrace: Miriam Chytilová

Pampeliška

Statečná maminka
je pampeliška
i všechna její miminka.
Celé dny je živě kojí.
Motýli se nad nimi rojí.
Celé dny je vychovává...

Avšak pak stačí nějaký vítr větší,
v tu ránu se s mámou loučí.
Pampeliška poté smutná usychá.
Bez květů... bez dětí...
Které už vícrát nikdy neuvidí...
Nikdo osud dětí nezná,
ani pampeliščí máma.

Dejte svobodu svým dětem.

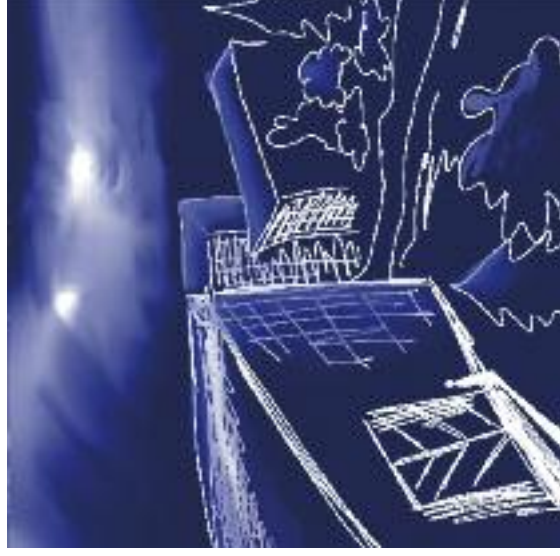
Nechte svobodně rozhodnutí lidem.
Jako pampelišky nestarejte se o budoucnost,
o to, co čeká vaše děti...
Jestli to přežijí
a jestli toho na ně nebude moc.

Miriam Chytilová

(Ne)obyčejné rostliny

událost a já se mohl projevit jako hrdina.

Jenže asi se opravdu nic nestane – kdo by chtěl rušit kněze ve spánku? I když mají tam uvnitř schované klíče od všech chrámových prostor, včetně

doba uteče rychle, ale máte-li nehybně stát v chladu a ve tmě a zírat na měsíc a hvězdy, čas se pořádně vleče. Budu si muset vymyslet způsob, jak si ho ukrátit a zároveň neusnout.

Nejdřív mě napadlo, že si budu opakovat předpisy pro obětní obřady, abych je pořádně uměl, až nastane čas, kdy je budu sám vykonávat. Ještě před tím z nich však budu mnohokrát vyzkoušený, takže se jistě vyplatí se je dobře naučit. Lovil jsem z paměti, jaké je obětní náčiní, jak přesně se používá a tak dále, ale po pár minutách mě to přestalo bavit a navíc jsem zjistil, že mě to spíš uspává. Kolik tak může být hodin? Podle dráhy měsíce odhaduji, že uplynula sotva hodina.

pokladnice! Co kdyby se sem příkradli zloději a chtěli ty klíče ukrást? Ale jak by se dostali dovnitř, když kněží se zevnitř sami zamkli? Museli by je nejdřív vzbudit, aby jim otevřeli bránu! Je to chytře vymyšlené!

Jenže to taky znamená, že strážní služba bude zřejmě pěkná nuda. A moje největší hrdinství bude spočívat v tom, že dokážu přemoci spánek. Hlídká trvá šest hodin. Přes den taková

Začal jsem přecházet před bránou tam a zpět – vždycky deset kroků tam a deset zpátky. Umínil jsem si, že kroky budu počítat a teprve, až napočítám tisíc, podívám se znovu na měsíc. Bože, dej, prosím, ať neusnu!

Jana Krajčířiková

Nakreslila:
Lucie Krajčířiková

Na dvoře krále Nebúkadnesara

7. Pišící ruka

Já, Ašpenaz, velitel dvořanů zenulého krále Nebúkadnesara, jsem již starý muž a užívám si zaslouženého odpočinku v ústraní, kde už nemám žádné povinnosti, žádnou zodpovědnost a mohu se věnovat svým zálibám. V posledních letech mě velmi těší studovat staré spisy a hledat v nich moudrost. O svých poznatcích pak rád rozprávím s moudrymi přáteli. Je radost nemuset nikam spěchat, nic zařizovat... Přesto se samozřejmě ani tak nevyhnu novině, o tom, co se na královském dvoře děje. Mohu vám tedy vyprávět i o té události s pišící rukou.

Jistě si ještě dobře vybavíte, jak bolestná a strastiplná byla cesta krále Nebúkadnesara k poznání, že Bůh Izraelců Hospodin je opravdu veliký a mocný a není radno si jej rozhněvat. Jeho syn a následník Belšasar, který to všechno dobře věděl, neboť toho byl svědkem, se však, místo aby se z otcovy zkušenosti poučil, zachoval přesně opačně. Nechci nikoho kritizovat, ale podle mého názoru byl ten mladík pěkně rozmazlený (i když takto hovořit o králi bych neměl). Ale posuďte sami: při jedné z četných hostin, které pořádal pro pobavení

svých hodnostářů, Belšasar rozkázal, aby přinesli zlaté a stříbrné nádoby, jež jeho otec ukořistil v Jeruzalémském chrámu, ale sám se nikdy neodvážil je použít. Belšasar však nyní svým služebníkům nařídil, aby je naplnili vínem, a spolu se svými hosty z nich na hostině pil a chválil naše zlaté a stříbrné bohy.

Co byste čekali, že se stane? Určitě neto, že by si to Hospodin nechal líbit! A taky že nei! Noc ještě neskončila, když se najednou objevil přízrak ruky, která něco píše na zed' hodovní síně. Král rázem zbledl a vyděsil se. Ted' už ovšem bylo pozdě. Proč jen se nepoučil!

Příkázal zavolat všechny věšce a kouzelníky, co jich na dvoře bylo, ale nikdo z nich, jak jistě již tušíte, nedokázal vyloužit, co ten nápis znamená. Až královna si vzpomněla na Daniela, po našem Beltsasara, který se také, podobně jako já, po smrti krále Nebúkadnesara stáhl do ústraní. Král jej nechal zavolat a silboval mu velkou odměnu, když mu ten nápis vylouží. „Odměnu si, králi, ponech, vyložím ti to zadarmo,“ odvětil Daniel. „Nebude to totiž pro tebe nic příjemného.“ A pak mu znovu vyprávěl o tom, jak se jeho otec bolestně seznamoval s velikostí Boha Hospodina.

„Ty však, Belšasare, jsi pyšně popíjel z posvátných nádob, ukořistěných z Hospodinova domu, a chválil přitom pohanské zlaté a stříbrné bohy. Za to tě stihne Hospodinův trest. Tu pišící ruku poslal Bůh Hospodin, aby ti oznámil, co se stane. Slova, která napsala, znějí: Mené, tekel ú-parsin. A slyš, co znamenají: Mené - Bůh sečetl tvé králování a ukončil je, tekel - byl jsi zvážen na vahách a shledán lehkým. Peres - tvé království bylo ro-

zlomeno a dáno Médům a Peršanům.“ Sotva domluvil, Daniel se důstojně uklonil a opustil palác.

A ještě téže noci byl král Belšasar zabít!

Co k tomu dodat? Začínám si stále více myslet, že to nebyl dobrý nápad zmocnit se země Izraelců, vyplnit jejich chrám a zotročit jejich lid. Říká se, že Boží mlýny melou pomalu, ale jistě. Obávám se, že nás všechny za to čeká trest. Bůh Hospodin se hněvá a svůj lid pomstí. Zvláště když se naši panovníci chovají tak zpuště a nerozumně. Netvrdím, že musí hebrejského Boha přímo uctvat, neměli by jej však provokovat a dráždit. To si myslím já, Ašpenaz, bývalý velitel dvořanů krále Nebúkadnesara. Kdo ví, co všechno z toho ještě vzejde. Ted', když jsme bez krále, je naše země velmi ohrožená. Jak že to říkal Daniel? Že je naše království dáno Médům a Peršanům? Tak to jistě brzy bude válka, která pro nás neskončí dobře. Musím se na ni připravit.

Bůh – nejlépe všichni bohové – nás ochraňujte!

Jana Krajičříková

Neukreslíla: Lucie Krajičříková

Starozákonní člověk a jeho víra

Archeolog a biblista FILIP ČAPEK je autorem nové knihy o dějinách starověkého Izraele, založené na vlastním terénním výzkumu. Hovořili jsme o tom, co mohou nálezy odhalit o člověku starozákonní doby a nakolik je dnes vůbec možné mu porozumět.

Kde dnes v Izraeli pracujete?

Zabýváme se výzkumem dvou lokalit. Jednak jsou to vykopávky v Tel Azeka v oblasti Judské nížiny. Ve starověku tam stálo důležité město, známé i z biblických textů. A potom jezdíme na různé lokality v blízkosti Jeruzaléma. Pro oba tyto projekty jsou nám partnery Telavivská univerzita a tamní Institut archeologie.

Izrael je poměrně mladý stát s nesnadnou pozicí; pozorujete u svých tamních kolegů někdy snahu objevit něco, co bude legitimizovat jejich dnešní existenci na tomto území?

Pozorují celé široké spektrum postojů a hodně závisí na instituci, která konkrétní výzkum podniká. V prvních generacích izraelských archeologů, v 50. a 60. letech, to tak skutečně někdy bylo. Tito vědci ještě neměli ten komfort moci jakkoli zpochybnit svůj mladý stát. A tak někdy postupovali stylem „biblický text něco říká – a tak my jsme to teď vykopali“. Až později se mohlo dosáhnout nadhledu a usoudit, že je to složitější a že hmotná kultura nemusí vždycky s biblickým textem ladit.

S čím přistupujete k výzkumu vy?

My počítáme s tím, že biblické texty nejsou neutrálním popisem, ale jsou psané z určité hodnotově zaujaté perspektivy. Archeologické nálezy pak biblický text nepopírají, ale poukazují na to, že skutečnost se mohla lišit. Například tedy vidíme, že se v Bibli o některých judských kráľích vypráví ryze z nacionální perspektivy: píše se tu o vladařích, za kterých se Judsku ekonomicky dařilo dobře, to víme z archeologického dokladového materiálu, stejně jako se dozvídáme ze starověkých mimobiblických textů, že se vůči okolním říším v čele s Asýrií chovali vazalsky a platili jim daně. A ti jsou v Bibli hodnoceni jako špatní vladaři, na rozdíl od kráľů, kteří se snažili udržet samostatnost. Právě město Tel Azeka, kde pracujeme, bylo zničeno v době, kdy se jeden z judských kráľů proti Asýřanům vzbouřil. Až jeho nástupce dal zemi znovu do pořádku tím, že znovu uznal Asýrskou říši za hegemonu. Tudíž z našeho dnešního hlediska šlo u prvního z nich o naprosto nerealistické

nacionální vzepětí, které mělo katastrofální důsledky.

Z jakých zdrojů můžete při rekonstrukci tak dávné historie vycházet?

Ve své knize jdu po historických obdobích od 13. do 6. století před Kristem a snažím se popsat tehdejší dějiny Izraele a Judska na základě souhrny nálezů hmotné kultury a textů. Kromě biblických textů jsou to asýrské prameny z 9. a 8. století př. Kr., které líčí kampaně asýrských kráľů do této oblasti. Máme i aramejské texty – především tzv. stělu z Tel Danu z 9. století př. Kr., která mluví o smrti kráľů Achazjáše a Jórama a podává tuto událost trochu jinak, než známe z Bible. A do třetice je tu pak hmotná kultura, tedy archeologické nálezy nepísané povahy. Archeologie je důležitá tím, že se v ní prolíná, co se vykope, s tím, co o tom říkají zápisy. A pak vznikají různá napětí, potvrzení, překryvy. Není to tedy jen tak, jak se někdy zjednodušuje, že by „archeologie popírala Bibli“.

Jak si tedy Bible v konfrontaci s hmotnými nálezy stojí?

Při rekonstrukci dějin Judska a Izraele vycházíme hlavně z knih Samuelových a Kráľovských. O jednotlivých kráľích se tam obvykle píše, co je pro nás klíčové, a sice, co vybudovali a jak územně expandovali. To srovnáváme s doklady hmotné kultury. Opakuje se tu vzorec, že dobrý kráľ byl ten, kdo „činil, co je dobré v Hospodinových očích“. Měřítkem je věrnost jahvistickému kultu – zjednodušeně řečeno monoteismu. To už je ale interpretační klíč, který událostem 10., 9. a 8. století př. Kr. vtiskli autoři těchto zápisů, kteří působili v 7.–5. století př. Kr. Předpokládáme tedy v jádru těchto textů zlomky základních faktických informací, na které se pak nabalily další příběhy, které dotvořily obraz toho či onoho panovníka jako dobrého nebo špatného krále podle pozdějších představ.

Všichni ti panovníci tedy možná věrní Hospodinu nebyli?

Náboženská praxe v té době byla nejspíš nesmírně pestrá. Bible není žádná encyklopedie starověkých náboženství, takže postihuje jen zlomek skutečnosti: jedni se

obraceli k Hospodinu, druzí pálili kadidlo pod zelenými stromy a obětovali na posvátných návrších. Dnešní archeologové, kteří se zaměřují i na starověkou religiozitu, rozlišují oficiální kult a pak různé formy kultu domácího. Zhruba od 8. století př. Kr. se někteří kráľové snažili kult sjednotit a centralizovat. Ale zároveň s tím běžela rozmanitá praxe v judských sídlech, kde existovaly malé svatyně nebo obětiště, a to i v domácnostech. Zde mívaly rodiny místo, kde pálily kadidlo a měly tu umístěnou nějakou figuru, ke které se modlily jako k patronu plodnosti, úrody, domácího pokoje. Když se v Bibli mluví o baalech a ašerách, myslí se tím právě tyto různé lidové kultury. To nicméně neznamená, že tatáž rodina pak jednou dvakrát do roka nevyrazila do Jeruzaléma obětovat Hospodinu v centrálním chrámu.

Co o tom říkají nálezy?

Například bylo nalezeno množství figurek mužských a ženských postav, které budou patrně zobrazovat ašartu nebo nějakého domácího patrona. Nejdřív se myslelo, zvláště u figurek zobrazujících obdařené ženy, že jsou jen z nejstarších dob, než Židé důsledně přijali monoteismus. Pak ale přišly nálezy z 8., 7. století, a nakonec, když po válce roku 1967 Židé získali zpět starý Jeruzalém a archeologové tu provádějí rozsáhlý výzkum, našli právě v židovské čtvrti těchto figurek tisíce, a to i z mladších staletí. Takže to potvrzuje, že se paralelně chovalo do chrámu, ale zároveň byla denní praxí úcta k těmto přímluvcům za plodnost, úrodu a další dobra důležitá pro běžný život.

Když při vykopávkách narazíte na nějaké kultické místo, poznáte, jaké božstvo tu bylo uctíváno?

Protože starověkému světu hodně rozumíme skrze Bibli, což je náboženský text, můžeme mít snadno představu, že tehdy každý v něco věřil, někde se modlil, obětoval – a tudíž bychom měli nacházet hodně svatyní, oltářů a kultických předmětů. Ale my zjišťujeme, že se starověký člověk upínal spíš na úplně praktické věci – jak přežít a zajistit přežití svému rodu. V Tel Azece, významném a velkém starověkém městě, kde kopeme společně s kolegy z Izraele, Německa a dalších zemí již sedmým rokem, jsme dosud nenašli ani chrám, ani svatyni. Důvody můžou být

i velmi prozaické, například že byly pozůstatky splaveny jarními dešti, užity k jiným stavebním účelům nebo se kult odehrával na nějakém malém obětišti, které jsme doposud neodkryli. Je ale také možné, že byl kult v dané době vázán jen na konkrétní místa. Jako příklad může posloužit pelištejské město Ekrón, které bylo centrem produkce olivového oleje pro celou oblast. Tam bylo nalezeno hned několik svatyní, protože se tu náboženský život propojil s hospodářským. Proto byl chrám v Jeruzalémě – protože to bylo centrum. Totéž platí i pro lokalitu Tel Moca, kde byl v roce 2012 objeven starověký chrám a kde náš tým působí od letošního roku.

Kdy se judští vládcové rozhodli náboženství centralizovat?

Ještě v 9. století př. Kr. koexistoval oficiální kult s uctíváními domácích patronů a obětišti mimo hlavní město Jeruzalém. Až od 8. a 7. století dál začali králové judské říše prosazovat centralizaci. Domnívám se, že důraz na centralizaci přišel dřív než to, že by lidé měli ctít jediného Boha. Ryzí monoteismus přichází až s judaismem v 6. století př. Kr. Všimněme si, že Bible nastiňuje i to, jak se způsob uctívání jediného Boha vyvíjel: až Tóra stanoví závaznou podobu, zatímco praotcové se ještě modlí a obětují, kde a jak chtějí.

Co se stalo v 6. století tak zlomového?

Podle mne je obrat k monoteismu výsledkem sebereflexe těch, kdo přežili pád Jeruzaléma a zničení chrámu a snažili se pak pro sebe znovu najít nějakého společného jmenovatele. Biblické texty o tom promlouvají velmi nevěšdně: hledá se příčina pádu, ale nenachází se vně, jak je pro člověka přirozené, ale u sebe samých – Judsko opustilo Hospodina. Vládcové okolního světa v čele s novobabylónským Nabukadnesarem jsou proto v některých textech viděni ne jako nepřátelé, ale vlastně jako zachránci –

jako Boží nástroj na nás, kteří jsme nebyli dostatečně věrní jednomu Bohu.

Médii na jaře proběhla zpráva, že jste objevili Šalomounův chrám, a to úplně jinde než v Jeruzalémě. Jak to je?

Jak už jsem zmínil, v lokalitě Tel Moca jsme našli velký chrám šalomounovského typu. Myslím, že půjde o případ srovnatelný s Ekrónem: v Tel Moca byla obrovská obilná síla, takže město bylo správním a ekonomickým centrem poblíž Jeruzaléma. A to se propojilo s potřebou vyjádřit prostřednictvím kultu dík za úrodu, tudíž zde patrně vznikla

Filip Čapek (*1971) působí na katedře Starého zákona Evangelické teologické fakulty UK v Praze a v Centru biblických studií Akademie věd. Zaměřuje se na dějiny starověkého Izraele a Judského království. Je autorem monografií Hebrejská Bible, její kánon a možnosti výkladu (2005) a Kazatel - zneklidňující kniha pro neklidnou dobu (2016). V nakladatelství Vyšehrad vydal knihu Archeologie, dějiny a utváření identity starověkého Izraele, ve které shrnuje poznatky o dějinách této oblasti v 13.-6. století př. Kr.

nejdřív nějaká menší svatyně a potom byl vybudován chrám. Jeho uspořádání je podobné jako to, které připisuje Bible Šalomounovu chrámu. A je pravda, že první jeruzalémský chrám zatím nalezen nebyl. Spíše než odpověď ale náš objev zatím znamená nové, zajímavé otázky.

Jak se jako teolog díváte na to, když věda rozbíjí naše biblické představy – například právě ty o odvěkém putování praotců za jedním Bohem?

Lidská přirozenost je taková, že je pro ni úcta k jedinému Bohu v podstatě strašně fádni, a navíc tento Bůh klade nepohodlné nároky. Člověk si pak rád leccos přidává, chce toho mít víc, mít to pojištěné, ve vlastních rukou, na více stranách. Ve starověké Judeji jste šla třikrát ročně do chrámu, ale cítila jste potřebu „mít to vykryté“ i v mezičase, a tak tu byly všechny ty ašarty, bůžci toho či onoho typu a domácí patroni. Dnešní lidová zbožnost se ráda uchyluje ke svatým, máme všelijaké svaté obrázky a předměty. Člověk cítí potřebu moci si božstvo ohmatat, promítnout si do něj své lidské představy. Nic proti, i to je součást náboženského života. Když je ale překročena určitá hranice, pak může být zastřena hlubší podstata víry v jediného Boha.

Znamená to, že mezi kameny z doby bronzové nacházíte nakonec stejného člověka, jako je ten dnešní?

Určitě ano. A i pro tohoto člověka, stejně jako pro nás dnes, někdy nadešla údoby, kdy si uvědomil, že je potřeba soustředit se zase na to podstatné – a proto občas museli přijít nějaký ten Chizkijáš či Jósijáš anebo třeba i dalekosáhlá katastrofa, aby se lidé zamysleli a znovu se navrátili k víře v jednoho Boha. Pod sluncem se neděje nic až tak nového.

Alena Scheinostová

(vyšlo v Katolickém týdeníku č. 26/27 - 25. června - 8. července 2019)

RECENZE

Filip Čapek: Archeologie, dějiny a utváření identity starověkého Izraele. Vyšehrad 2018

Zajímavé a podnětné, pro běžného čtenáře bez znalostí v oboru bádání o historii raného Izraele nicméně dosti

obtížné čtení, nabízí knížka z pera Filipa Čapka *Archeologie, dějiny a utváření identity starověkého Izraele*, kterou vydalo v roce 2018 nakladatelství Vyšehrad. V tomto nakladatelství, ale i jinde u nás i v zahraničí, již vyšla řada publikací vztahujících se k dané problema-

tice, jejichž prostudování pomůže lépe se orientovat v detailním popisném textu, zabývajícím se propojením historických událostí s ličením Bible. Ostatně sám autor, docent Evangelické teologické fakulty UK, s níž se podílí na archeologickém výzkumu v Izraeli, na ně

hojně odkazuje. V sedmi kapitolách knihy se za průběžného srovnávání archeologických nálezů, epigrafických pramenů a biblických textů odhalují možné dějiny Izraelského a Judského království. Autor přitom předkládá základní existující teorie – rekonstrukce a kriticky je hodnotí vzhledem k tomu, jak pracují s uvedenými třemi zdroji. Pohled na úplné počátky, dříve často kladené až do mladší doby bronzové či doby železné I, je kritický: v této době lze hovořit spíše o jistých pradějinách, určených geopolitickými zvraty, kdy systém kanaánských městských států (jedním z nich je Jeruzalém) prošel změnami, které přivodily jeho konec. Roli hrálo stažení Egypta z jižního Kanaánu a vzestup Pelištějců, s jejichž vlivem se obyvatelstvo muselo vyrovnávat. Praveděpodobným obdobím vzniku politických entit později identifikovaných jako Izrael a Judská říše je dle autora konec 10. a polovina 9. stol. př. Kr. – za vlivu novoasyrské říše a Aramejců.

Konec 9. a první pol. 8. stol. př. Kr. je pak časem, ve kterém je třeba hledat rozdělená království, přičemž pro pozdější Judské království (nejdříve filiálním královstvím severu podrobeným dynastií Omriovců a následně spravovaným dynastií Nimšiovců) je významnou formativní událostí pád Izreale (722), jehož tradice a „dědictví“ Judsko přejímá. Judsko se stává „plně viditelným politickým subjektem se všemi rysy rozvinutého státu včetně existence písemnictví dokladovaného epigrafickým a ikonografickým ma-

teriálem, centrálně vybíraných daní, budování opevnění a větších hospodářských zařízení (např. vodních kanálů, tunelů apod.) a centralizovaného náboženství. Jediným omezením vzhledem k plné samostatnosti je vazalství vůči Asýrii, které ovšem zajišťuje Jeruzalému nejen politické bezpečí, ale také zapojení do širších stabilizovaných ekonomických vazeb, jež přináší i do odlehleho království na periférii jižní Levanty prosperitu a pokrok“. Je to období, kdy Judsko formuje svou kulturní paměť, kdy se utváří vlastní svěbytná identita. Období poklidu a prosperity podmíněné loajalitou vůči Asýrii končí s novobabylonskou a perskou dobou, kterou v Bibli charakterizuje pohled na Jeruzalém jako na exilního a poexilního dědice tradic obou království. Analýza historizujících mýtů o prázdné zemi a hromadném návratu spojeném s Kýrovým ediktem však naznačuje, že skutečná situace byla jiná: země nebyla nikdy zcela prázdná a hromadný návrat z diaspory se také nekonal; u těchto mýtů jde o výrazový prostředek, jenž sleduje vlastní interpretační agendu – prosazuje zájmy konkrétní skupiny, patrně potomků judských elit a exulantů. V této době jsou dokončovány a aktualizovány starší tradice a sepisovány nové – tak aby mezi přítomností a úplnými počátky (stvoření člověka v zahradě Eden, doba praotců a zaslíbení, čas soudců...) vznikl srozumitelný smysluplný spoj...

To vše je třeba mít na paměti a vyvarovat se naivního a nekritického čtení Bible, kterou autor vidí jako tendenční teologic-

kou literaturu, formující kulturní paměť a záměrně tak utvářející svěbytnou identitu svého lidu. Není to tak, že by líčené biblické události byly pouhou pozdní fikcí s ambicí retrospektivně doložit, co je aktuálně třeba z pohledu biblického autora: texty mají v pozadí historické jádro, zahrnují látky, které obsahují historicky velmi důležitý materiál: „Texty se vztahují k minulým událostem, čerpají z nich a zpracovávají je tak, aby z reflexe nad nimi vyplynulo konkrétní ponaučení...“ Jinými slovy: biblické historiografie „nabízejí vlastní interpretace událostí s důrazem, kterými podporují verzi dějin o výjimečnosti jednoho národa. Tento národ je sice malý, zeměpisně stranou hlavního dění, poddaný po většinu času starověkým hegemónům a silnějším sousedům a nakonec také za dramatických podmínek poražený, ale který má perspektivu, protože nahlíží na svoji minulost jako na řetězec spolu logicky souvisejících událostí a takto ji i ve svých vzpomínkách tu více a tu méně systematicky uspořádává.“

Sonda do raných dějin židovského národa je vždy odvážným a dobrodružným podnikem. Nenecháme-li se odradit složitostí pramenů, nejistých datování, ani skutečností, že spíše než odpovědi vyvstávají další a další otázky, v knize F. Čapka doplněné mapkami a grafy, tematickými rejstříky a krásnou barevnou přílohou (obětní oltář z Aradu, pilířové figurky žen...) najdeme pozoruhodného průvodce tím, jak se identita starověkého Izraele utvářela, co a proč ji formovalo... **Klára Břeňová**

Zaslíbená země

Nejprve sémantický úklid. Výraz země se používá pro fyzický svět, protiklad nebes, oblast, povrch, souš, konkrétní území a také jeho obyvatele. My budeme tento termín užívat: (a) pro konkrétní území na Blízkém (Předním) východě náležející Egyptu a zvané Kenaán. Označení „Palestina“, které se pro Kenaán používalo ve starší literatuře, je vzhledem k arabské menšině, která si toto označení země Pelištějců (nesemitů!) přivlastnila, absolutně nevhodné; (b) jako metaforu pro Hospodinův dar; (c) coby předjímku Božího království.

Výraz Izrael označuje: (a) člověka (Jákoba), jehož Bůh proměnil (změnil mu totožnost), jak to podává 1 Moj 32. Je to někdo, kdo patří Bohu, jak ukazuje teoforní koncovka el (Bůh) v tomto vlastním jménu; (b) skupinu takto Bohem proměněných lidí (Boží lid); (c) území, na kterém komunita žije; (d) etnikum (až v moderní době).

Tanach (Starý zákon) oplývá popisy země, ve které měl Boží lid (Izrael) žít. Nepočítáme-li praotce, kteří v Kenaánu, jak se tato země jmenuje, žili, tak prvním popisem je zpráva zvědě vyslaných z pouště, aby zemi prozkoumali a přinesli o ní svědectví. Jejich zpráva ovšem Izraelce vyděsila, takže se zalekli a odmítli tam vstoupit. Dnes

známe prostředí Kenaánu, faunu, flóru i život původních obyvatel a jejich společenské uspořádání i náboženství. Ale tomu pozornost věnovat nebudeme.

Velmi dlouho byla zaslíbená země jen budoucností. Bůh ji slíbil Abramovi a jeho potomkům. A svůj slib začal realizovat po několika stoletích, když Izrael trpěl v Egyptě. Protože Bohu Izraelci uvěřili, stal se jeho slib realitou. Do země pod vedením Jozueho vstoupili a za velmi zvláštních podmínek ji během jedné generace obsadili a podmanili, přestože byla obydlena lidmi v opevněných městech a s dobře vyzbrojenou armádou. Bůh plnil slib a zaslíbená země je tak dokladem toho, že Bůh uskutečňuje to, co řekne. Že se na svého Boha může lid spolehnout. Hospodin je důvěryhodný a spolehlivý partner. ➔

Jenže obsazení země popisuje kniha Jozue jako zázrak, který způsobil Bůh za součinnosti Bohu důvěřujícího Izraele. Kniha Jozue klade důraz na to, že Izrael mohl do země vstoupit a obsadit ji jen proto, že naslouchali tomu, co Bůh říká, důvěřovali mu a dělali jen to a přesně to, co jim Bůh řekl. Tímto způsobem pak měli zemi také udržet: „Až přijдете do země, kterou vám Hospodin dá, jak přislíbil, dbejte na tuto službu“ (2 Moj 12,25).

V zaslíbené, tj. v Bohem darované zemi bylo třeba žít podle určitých pravidel. Ta se Izraelita učil již od dětství, jak nás o tom zpravuje Dějinné krédo (5 Moj 6,20-25). Zde otec odpovídá na otázku syna po směrnicích a rádech tím, že upozorňuje na Boží čin (vyvedení z Egypta) a slib, který uskutečnil: slíbil zemi a svůj slib splnil, zemi Izraelcům daroval a přikázal jim, jak mají s darovanou zemí zacházet. Když o ni budou pečovat podle instrukcí dárce, bude se jim dobře dařit a budou kvalitní (tj. spravedlivou) komunitou. A do tohoto pečování patří samozřejmě také hospodaření, péče o životní prostředí, respektování a ochrana ostatního stvoření.

Ale nové generace tomu přestaly rozumět. Jakoby jim na zemi přestalo záležet. Jakoby se pro ně stala samozřejmostí. Vytratila se odpovědnost za ni. Izrael přestal žít v souladu s instrukcemi dárce země (Boha). Tuto etapu popisuje druhá část Tanachu, která se nazývá Proroci. Tanach se totiž dělí na tři části: První část (Pentateuch) popisuje dobu, kdy Boží lid kočoval, putoval, žil nomádkým stylem života. Druhá (Proroci) má téma země, život Izraelců jako rolníků usazených v zaslíbené zemi od jejího získání až po ztrátu. Přesněji: ukázka toho, jak o Bohem darovanou zemi zase přijít. A třetí část (Spisy) ukazuje životní styl a způsob uvažování Božího lidu, který zaslíbenou zemi sice ztratil, ale dostal novou šanci a žije jako cizinec rozptýlený v pronároděch, jak je tomu dnes.

Druhá část Tanachu obsahuje dvě čtveřice knih: první čtveřici tvoří tzv. Přední proroci, tj. knihy Jozue, Soudeců, Samuel a Králové. Druhou čtveřici tvoří tzv. Zadní proroci, neboli prorocství Izajáše, Jeremjáše, Ezechiele a Dvanácti malých proroků. Tito proroci byli velmi kritičtí k tomu, co se v zaslíbené

zemi dělo. A na základě této kritiky vzniklo vyprávění Předních proroků, neboli kritická rekonstrukce toho, co se nepovedlo a co se již nikdy nesmí opakovat. Přední proroci tak nutí Boží lid (Izrael) soustavně se učit z vlastních chyb. Narativ Předních proroků je vypracován podle koncepce Páté knihy Mojžíšovy a jejím slovníkem, takže se mu někdy říká Deuteronomistické dějinné dílo. Pátá kniha Mojžíšova je vize či projekt života v zaslíbené zemi a Přední proroci jsou skutečnost. Vzniká tak kontrast: život v zaslíbené zemi je popisován jako program versus realita.

V zaslíbené zemi lid zapomněl, že země patří Bohu a oni jsou zde jen na návštěvě. Izrael si rychle osvojil myšlení původních obyvatel a přizpůsobil se. Nejprve začal podléhat životnímu stylu rolníků uctívajících vegetativní božstva. Z tohoto nebezpečného podhoubí vyrostly dvě jedovaté houby: král a chrám. Ty život v zaslíbené zemi postupně zcela otrávil. Boží lid (Izrael) přestal uctívat Hospodina a pod vlivem Šalomouna začal uctívat jiné bohy. Přestal naslouchat Hospodinovu hlasu znějícímu z proroků a spoléhal na krále a chrám. To zaplevelilo zaslíbenou zemi tak, že nakonec země své obyvatele vyvrhla (3 Moj 18,25-30; 20,22) a Izrael musel v šestém století př.o.l. odejít do exilu do Babylóna. A i když se z exilu vrátil, znovu postavil chrám a uvedl na trůn krále. V makabejské době. Nepoučil se. A znovu také o svou zemi r. 70 o.l. přišel.

Dnes je zaslíbená země minulostí. V babylónském exilu Boží lid na dobu, kdy žil v zaslíbené zemi, vzpomínal. Ale nikoli s nostalgií, nýbrž kriticky. Dějiny života v zaslíbené zemi, jak jsou podány v látce Předních proroků, posloužily nové generaci jako výstraha před tím, co se již nikdy nesmí opakovat. Narativ o životě Izraele v zaslíbené zemi (12. až 6. století př.o.l.) je učební látka: Boží lid na své minulosti vidí, co bylo nosné a co škodlivé. Vidí, k čemu měl život v zaslíbené zemi sloužit: byla to svým způsobem etapa, během níž se Boží lid měl připravit na svůj úkol, na roli, která mu byla Bohem určena. To znamená na život mimo zaslíbenou zemi.

Izrael tedy po svém selhání v zaslíbené zemi dostal novou příležitost. Exil nebyl výkon trestu, ale nový domov.

Cílem, kam Bůh svůj lid dovedl, je ve skutečnosti diaspora. Izrael má žít v rozptýlení a nikoli se vracet do vzpomínek a snažit se revitalizovat minulost, oživit nostalgii. V rozptýlení mezi pronárodě má Boží lid uctívat Boha a konfrontovat okolí s tím, že jen Hospodin je Bůh a král, který vládne. Kultivovat okolí životem podle Hospodinovy smlouvy a v roli služebníka Hospodinova vytvářet svým životem podle Hospodinových zákonů zaslíbenou zemi. Sem má vnášet Hospodinovo právo, vždyť „ostrovy čekají na jeho zákon“ (Iz 42,4). A takto Bůh formuluje úkol Božího lidu: „dal jsem tě za světlo pronárodům, abys byl spása má do končin země“ (Iz 42,6-7; 49,6). Ježíš to pak v Novém zákoně jen připomíná: vy jste sůl země, ... vy jste světlo světa (Mt 5,13.14).

Ale země „oplývající mlékem a medem“ také vypovídá o budoucnosti. Je to metafora toho, co je před námi. Na co se pobytem zde, kde jsme jen hosté na návštěvě, spolu s Izraelem připravujeme. Skutečným domovem Božího lidu není ani zaslíbená země, ani diaspora, ale království Boží.

Má dnešní, v roce 1948 vzniklý stát Izrael něco společného se zaslíbenou zemí?

Z teologického hlediska nikoli. Z hlediska historického a politického ano – poskytl útočiště mnoha Židům, které by v jejich domovině (Německo, Polsko, Sovětský svaz, Etiopie) většinou čekala asimilace, pronásledování či smrt. Dnes je ovšem Izrael sekulárním židovským státem s velikým ekonomickým potenciálem a politickým renomé.

Současně je obdivuhodným ochráncem všech po světě rozptýlených Židů. A silným hráčem na světové scéně s vysoce rozvinutým vědeckým výzkumem v mnoha oblastech, který čelí statečně silicím arabskému antijudaismu. Vzhledem k pohnuté minulosti židovského národa uctívajícího Hospodina je dění v Izraeli ukazatelem závažnějších skrytých pohybů na světové scéně. Proto by toto dění mělo zůstat v hledáčku naší pozornosti. Nikoli kvůli zaslíbené zemi, ale kvůli jejím obyvatelům, zejména kvůli Židům, našim starším bratrům, s nimiž společně uctíváme Hospodina, našeho Pána.

Jiří Beneš

Střípky ze zpráv o archeologických nálezech v Izraeli

(S laskavým svolením autora německého originálu Dr. Michaela Kruppa). Texty od Mrtvého moře po 60 letech.

Po šedesáti letech se izraelským archeologům naskytl nový objev v judské poušti u Mrtvého moře. Již v roce 2019 objevili nové fragmenty písemných dokumentů. Dosud však mlčeli, protože nechtěli, aby byl výzkum čímkoliv narušen, zejména činností lupičů starožitností. Co bylo nalezeno?

Přibližně osmdesát biblických fragmentů z tzv. Malých proroků. Jedná se o devět řádků od proroků Zachariáše a Nahuma; Zachariáše 8,16-17 a Nahuma 1,5-6. Útržky textu pocházejí z řeckého překladu Bible – Septuaginty. Rukopis je v řečtině, Boží jméno JHVH, které nelze vyslovit, je však napsáno starověkými hebrejskými písmeny.

Archeologové našli fragmenty v jeskyni, kterou zkoumali již několikrát, v takzvané „jeskyni hrůzy“ (hebrejsky *Maa-rat ha-Aima*) ve Wadi Chever. Skalní dutina dostala přezdívku podle nálezu čtyřiceti koster mužů, žen a dětí, uprchlíků z doby Bar Kochbova povstání, probíhajícího v letech 132-135 n. l.

Utečenci se v jeskyni pod útesem ukryli před pronásledovateli. Římané, tábořící na osmdesátimetrovém skalním převisu nad jeskyní, uprchlíky nechali hladem. Na objevených kostrách nebyly zjištěny žádné stopy násilí.

Jigal Jadin a jeho tým prozkoumali jeskyni již v 60. letech, ale našli jen několik řecky psaných písemných dokumentů, jež patrně náležely k témuž rukopisnému zdroji jako současný objev Zachariáše a Nahuma. Tým Jigala Jadinu vydal zprávu o textech proroka Micheáše, jež se týkají konce věků. Přestože se do jeskyně lze dostat jen slaňováním, neboť se nachází zmiňovaných osmdesát metrů pod útesem, beduíni z Jordánska místo vyhledali, vyplnili a písemné památky rozprodali v Izraeli.

Po objevení svitků od Mrtvého moře vypukla horečka v hledání nových spisů v různých jeskyních judské pouště. Beduíni byli o krok před izraelskými archeology. Pokud archeologové něco našli, hned jim byli v patách. Byla to hra na kočku a myš. Pamatuji si, že jsem byl v Ein Gedi v roce 1959, byla tam jen jedna přistávací letecká dráha u továrny na zpracování uhlíčitánu draselného, přímo u Mrtvého moře. Wadi Chever,

nacházející se hned vedle kibucu, tvořilo přírodní hranici s Jordánskem. Osadníci nás varovali, abychom nechodili po okolí, protože beduíni z Jordánska stále přicházejí do Izraele hledat starožitnosti. Tak toto je již třetí nález fragmentů ze stejného rukopisného zdroje. Poprvé byli nálezci beduíni, podruhé Jigal Jadin a nyní – potřetí – izraelská archeologové. V posledních letech se objevilo několik dokumentů, které beduíni našli ve skal-

ních proláklínách, proto se rozhodla vláda konečně důkladně prozkoumat všechny jeskyně, aby se skoncovalo s loupežemi. Od roku 2017 zde pracují tři izraelské skupiny. Jejich prvním velkým úspěchem je nový objev.

Na tiskové konferenci archeologové oznámili další nálezy ze zmiňované jeskyně a blízkého Wadi Murabaat. Objevy zahrnují předměty používané uprchlíky časů Bar Kochbova povstání – mincový poklad (viz obrázek výše); a kromě toho také ostatky dívky staré 6000 let, téměř mumifikované suchým vzduchem z okolí, a 10 500 let starý neporušený koš o objemu 100 litrů. Nádoba je starší než datace dokladů nejstarší výroby keramiky na tomto území. Pravděpodobně se tak jedná o nejstarší koš svého druhu na světě.

Pozoruhodné jsou ovšem spisy, obsahující varianty biblického textu, jež nelze najít v žádném jiném řeckém nebo hebrejském rukopisu Bible. Podrobnosti ovšem zatím neznáme. Někteří objevitelé si nemohli nevšimnout, že tyto texty jsou velmi aktuální. V textu Zachariáše se totiž píše: „*Toto jsou slova, která máte konat: Dabru emet (Rabínské prohlášení o židovsko-křesťanském dialogu) Mluvte pravdu, každý se svým bližním, vynásejte ve svých branách pravdu a pokojný soud. Nikdo ať nezamýšlí v srdci zlo vůči svému bližnímu a nemiluje křivou přísahu, protože to všechno nenávidím, je výrok Hospodinův.*“ Za 8,16 - 17

Z němčiny a hebrejštiny přeložila a upravila

Eva Vymětalová Hrabáková

Výzva všem věrným výtvarníkům!

Oslava jubilea naší církve pokračuje i v letošním roce. Vyzýváme vás proto k účasti a malování dle vaší fantazie. Mohou se zúčastnit jednotlivci i skupiny. Obrázky malujte tradičně barevnými křídami na chodník nebo na arch papíru. Svůj výtvar nechte vyfotit či naskenovat. Připojte k němu své jméno, příjmení, věk a místo, kde jste kreslili. Můžete k tomu využít setkání v duchovní péči na faře nebo ve škole, na táborech nebo při dalších akcích, jako jsou výlety, Pout' na Sázavě, cesta s rodiči na dovolené, pobyt o prázdninách u prarodičů a podobně. Příležitostí přes léto bude jistě bezpočet! K obrázku můžete připojit i legendu či krátké vyprávění. Barvitý příběh podtrhne to, co jste nakreslili!

Malovat mohou děti, mládež i dospělí, a to nejen z Pražské diecéze. Rádi uvítáme účast z celé naší církve. Však také celá církev si 100. výročí připomíná a slaví své jubileum - jak je znázorněno na přiloženém plakátku od sestry Aničky Radové z Čelákovic. Zde také najdete veškeré potřebné informace. Případné dotazy směrujte na uvedené emailové adresy: krasava.machova@seznam.cz, lilly.machova@seznam.cz či mobilní čísla: 720 668 098, 607 698 656, můžete použít i pevnou linku: 321 722 944.

Po ukončení akce všechna zasláná díla vyhodnotíme a vaši účast oceníme. Pokud byste chtěli poslat obrázky poštou, uveďte adresu: Náboženská obec CČSH, Husovo náměstí 273, 280 02 Kolín III

Pevné zdraví a mnoho radostných zážitků nejen o prázdninách a dovolených vám za Odbor duchovní péče vyprošuje

vaše sestra Krasava

PRAŽSKÁ DIECÉZE
Církev československá husitská

vyhlašuje pro 25. ročník akce
MALOVÁNÍ NA CHODNÍKU
téma:
Oslavili jsme 100 let

V uplynulém roce si Církev československá husitská připomínala výročí svého vzniku. A slavilo se.
„Ať se zaradují všichni, kdo se k tobě utíkají; věčně budou pít, když je budeš chránit. Jásotem tě budou oslavovat ti, kdo milují tvé jméno.“
Žalmy 5, 12

Nakreslete, jak se slavilo u vás, nebo jak slavíte výročí, narozeniny a svátky v církvi i doma. Co na oslavě nesmí chybět, aby byla „Boží“?

Fotografie svých výtvarů posilejte do 30. září 2021 na e-mailové adresy:
krasava.machova@seznam.cz
lilly.machova@seznam.cz